

RĂSPUNDEREA PENALĂ PERSONALĂ ÎN DREPTUL PENAL COMPARAT ȘI JURISPRUDENȚA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI

Elena PÎRĂU

Doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova, Consilier juridic în Parlamentul Republicii Moldova,
Chișinău, Republica Moldova

e-mail: elena.pirau@parlament.md

<https://orcid.org/0009-0002-3155-4826>

Caracterul personal al răspunderii penale este analizat ca principiu fundamental al dreptului penal european, prin raportare la dreptul penal comparat și la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. Vinovăția personală este configurată ca fundament indispensabil al imputării penale și ca limită structurală a exercitării puterii punitive a statului, fiind excluse orice forme de răspundere penală obiectivă, colectivă sau indirectă.

În acest cadru, lipsa imputării individuale nu reprezintă o simplă problemă de legalitate internă, ci o încălcare a exigențelor Convenției, cu implicații directe asupra calificării și controlului jurisdicțional al sancțiunilor în ordinea juridică internă.

Cuvinte-cheie: *stat de drept, drept penal, răspundere penală personală, vinovăție, sancțiuni penale, drepturi fundamentale, jurisprudența CEDO.*

PERSONAL CRIMINAL LIABILITY IN COMPARATIVE CRIMINAL LAW AND THE CASE-LAW OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

The personal character of criminal liability is examined as a fundamental principle of European criminal law, through reference to comparative criminal law and the case-law of the European Court of Human Rights. Personal guilt is construed as the indispensable foundation of criminal imputation and as a structural limit on the exercise of the State's punitive power, thereby excluding any forms of objective, collective, or indirect criminal liability.

Within this framework, the absence of individual imputation does not constitute a mere issue of domestic legality, but rather a violation of the requirements of the Convention, with direct implications for the legal classification and judicial review of sanctions within the domestic legal order.

Keywords: *rule of law, criminal law, personal criminal liability, guilt, criminal sanctions, fundamental rights, ECHR case-law.*

LA RESPONSABILITÉ PÉNALE PERSONNELLE EN DROIT PÉNAL COMPARÉ ET LA JURISPRUDENCE DE LA COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Le caractère personnel de la responsabilité pénale est analysé comme un principe fondamental du droit pénal européen, au regard du droit pénal comparé et de la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme. La culpabilité personnelle est conçue comme le fondement indispensable de l'imputation pénale et comme une limite structurelle à l'exercice du pouvoir punitif de l'État, excluant toute forme de responsabilité pénale objective, collective ou indirecte.

Dans ce cadre, l'absence d'imputation individuelle ne constitue pas une simple question de légalité interne, mais une violation des exigences de la Convention, emportant des implications directes quant à la qualification juridique et au contrôle juridictionnel des sanctions dans l'ordre juridique interne.

Mots-clés: état de droit, droit pénal, responsabilité pénale personnelle, culpabilité, sanctions pénales, droits fondamentaux, jurisprudence de la CEDH.

ПЕРСОНАЛЬНАЯ УГОЛОВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ В СРАВНИТЕЛЬНОМ УГОЛОВНОМ ПРАВЕ И ПРАКТИКЕ ЕВРОПЕЙСКОГО СУДА ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА

Персональный характер уголовной ответственности рассматривается как фундаментальный принцип европейского уголовного права в сопоставлении со сравнительным уголовным правом и с учетом практики Европейского суда по правам человека. Личная виновность определяется как необходимая основа уголовного вменения и как структурный предел осуществления карательной власти государства, что исключает любые формы объективной, коллективной или косвенной уголовной ответственности.

В данном контексте, отсутствие индивидуального вменения представляет собой не простую проблему внутренней законности, а нарушение требований Конвенции, имеющее прямые последствия для квалификации и судебного контроля санкций в национальном правовом порядке.

Ключевые слова: правовое государство, уголовное право, персональная уголовная ответственность, вина, уголовные санкции, основные права, практика ЕСПЧ.

Introducere

Caracterul personal al răspunderii penale constituie o exigență fundamentală a dreptului penal modern și o garanție esențială împotriva arbitrariului puterii represive a statului. Potrivit acestui principiu, răspunderea penală poate fi angajată exclusiv față de persoana care a săvârșit fapta prevăzută de legea penală cu forma de vinovăție cerută, fiind inadmisibilă orice formă de răspundere penală colectivă, obiectivă, transferată sau indirectă. Acest principiu este indisolubil legat de vinovăție și de prezumția de nevinovăție, asigurând respectarea demnității umane și delimitând dreptul penal de concepțiile care permit sancționarea în absența unei culpe personale dovedite.

Aplicarea efectivă a acestui principiu ridică dificultăți semnificative în contextul extinderii mecanismelor sancționatorii cu caracter punitiv. În practică, aceste mecanisme tind uneori să eludeze cerința stabilirii vinovăției personale, generând riscuri reale de afectare a drepturilor fundamentale.

Fundamentul teoretic și normativ

Fundamentul teoretic și normativ al caracterului personal al răspunderii penale se construiește pe convergența dintre doctrina vinovăției, consacrarea normativă a imputării individuale și exigențele constituționale ale statului de drept.

Din perspectivă teoretico-doctrinară, caracterul personal al răspunderii penale se întemeiază pe concepția potrivit căreia pedeapsa penală constituie o reacție juridică la conduita culpabilă a individului, iar nu la simpla producere a unui rezultat ori la apartenența acestuia la un anumit grup social. Răspunderea penală presupune, astfel, o legătură directă între faptă și autor, legătură care nu poate fi concepută în absența vinovăției ca element subiectiv indispensabil al imputării penale. În lipsa acestei legături psihice, sancțiunea penală își pierde legitimitatea și se transformă într-un instrument de constrângere arbitrară.

În acest sens, Paul H. Robinson și John M. Darley evidențiază că un sistem penal care urmărește ex-

clusiv eficiența preventivă „își compromite propria legitimitate” atunci când sancționează fără a reflecta vinovăția individuală a persoanei, afectând însăși funcția normativă a dreptului penal [1]. Această perspectivă doctrinară subliniază faptul că prevenția nu poate substitui imputarea personală, iar eficiența sancțiunii nu poate fi obținută în detrimentul principiilor fundamentale ale răspunderii penale.

În mod convergent, Zubrin R. subliniază că răspunderea penală nu poate fi dedusă automat din circumstanțe externe sau din simpla producere a unui rezultat prejudiciabil, întrucât decisivă este reacția personală a individului și capacitatea acestuia de a alege o conduită conformă legii. În absența acestei posibilități reale de autodeterminare, nu poate fi reținută vinovăția penală individuală [2]. Din această perspectivă, doctrina penală anticipează exigența stabilirii unei legături subiective efective între persoană și faptă, exigență care va fi ulterior consolidată în jurisprudența europeană.

Conținutul principiului caracterului personal al răspunderii penale se exprimă, în primul rând, prin excluderea oricărei forme de răspundere penală colectivă sau obiectivă. Răspunderea colectivă, care presupune sancționarea mai multor persoane pentru fapta uneia singure, este incompatibilă cu exigențele statului de drept, iar răspunderea obiectivă, întemeiată exclusiv pe producerea unui rezultat prejudiciabil, fără constatarea vinovăției persoanei, contravine principiilor fundamentale ale dreptului penal și standardelor europene în materie de imputare penală.

La nivel normativ, consacrarea principiului caracterului personal al răspunderii penale cunoaște forme diferite în legislațiile statelor europene, fie prin formulări exprese, fie prin consacărări implicite deduse din structura infracțiunii și din condițiile angajării răspunderii penale.

O consacrare expresă se regăsește în dreptul penal al Republicii Moldova, unde art. 6 din Codul

penal [3] stabilește că angajarea răspunderii penale și aplicarea pedepsei sunt condiționate de săvârșirea faptei cu vinovăție. Această reglementare limitează în mod clar răspunderea penală la persoana care a comis fapta și exclude orice formă de răspundere penală obiectivă sau colectivă.

O formulare legislativă deosebit de clară este consacrată de art. 121-1 din Codul penal francez [4], potrivit căruia nimeni nu este răspunzător penal decât pentru propria sa faptă. Prin caracterul său categoric, această normă exprimă într-o manieră directă interdicția sancționării penale pentru fapta altei persoane și reafirmă centralitatea imputării individuale în dreptul penal.

La nivel constituțional, principiul caracterului personal al răspunderii penale beneficiază de o consacrare expresă în mai multe ordini juridice europene. Astfel, art. 27 alin. (1) din Constituția Republicii Italiene [5] prevede în mod explicit că răspunderea penală este personală, conferind acestui principiu valoare constituțională supremă. În același sens, art. 30 alin. (3) din Constituția Republicii Portugheze [6] stabilește că răspunderea penală nu este susceptibilă de transmitere, excluzând orice formă de răspundere penală derivată sau substituită.

Jurisprudența constituțională italiană a valorificat în mod constant această consacrare, Curtea Constituțională statuând, prin Hotărârea nr. 1/1997 [7], că extinderea confiscării asupra terților de bună-credință, fără posibilitatea dovedirii caracterului licit al achiziției, încalcă principiul caracterului personal al răspunderii penale și exigențele de proporționalitate, chiar și în domenii sensibile precum contrabanda. Din această jurisprudență rezultă că protecția intereselor financiare ale statului nu poate justifica sacrificarea imputării personale.

În alte sisteme juridice europene, principiul caracterului personal al răspunderii penale nu este formulat într-un text normativ autonom, însă rezul-

tă implicit din ansamblul normelor care definesc infracțiunea și condițiile angajării răspunderii penale. O asemenea consacrare implicită poate fi identificată în dreptul penal român, german și spaniol.

În dreptul penal român, deși Codul penal [8] nu consacră expres acest principiu, caracterul personal al răspunderii penale rezultă neechivoc din coroborarea art. 15 și art. 16, care condiționează existența infracțiunii de săvârșirea faptei cu vinovăție și de imputabilitatea acesteia unei persoane determinate. Utilizarea noțiunii de imputabilitate confirmă faptul că răspunderea penală nu poate fi disociată de conduita concretă a unei persoane, fiind exclusă orice formă de răspundere penală obiectivă.

În dreptul penal german, principiul caracterului personal al răspunderii penale este dedus la nivel constituțional din dispozițiile referitoare la demnitatea umană, statul de drept și legalitatea incriminării [9], fiind concretizat prin reglementările penale privind vinovăția și individualizarea pedepsei [10]. Jurisprudența constantă a Curții Constituționale Federale a consacrat ideea că nicio pedeapsă nu poate fi concepută în afara vinovăției personale, principiul „*nulla poena sine culpa*” având valoare de exigență constituțională generală, aplicabilă inclusiv sancțiunilor cu caracter cvasi-penal [11].

În mod similar, Curtea Constituțională a Spaniei [12], a statuat că principiul culpabilității penale constituie un principiu constituțional fundamental, care exclude orice formă de răspundere penală obiectivă și impune ca pedeapsa să fie raportată exclusiv la vinovăția persoanei pentru fapta concret săvârșită. Din această jurisprudență rezultă că marja de apreciere a legiuitorului în materie de politică penală este limitată de respectarea demnității umane, a culpabilității și a proporționalității sancțiunii.

Analiza comparativă evidențiază faptul că, în pofida diversității formelor de consacrare normativă, legislațiile europene converg către același nu-

cleu axiologic: vinovăția personală ca fundament exclusiv al răspunderii penale. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO) preia acest nucleu comun și îl transformă într-un standard convențional minim, obligatoriu pentru toate statele părți, indiferent de tradiția lor juridică, consolidând caracterul personal al răspunderii penale ca exigență structurală a statului de drept.

Vinovăția ca element indispensabil al angajării răspunderii penale personale

Vinovăția constituie fundamentul indispensabil al angajării răspunderii penale, nu ca simplu postulat teoretic, ci ca exigență structurală a legitimității sancțiunii într-un stat de drept. Numai în prezența unei imputări subiective a faptei, exprimată printr-o formă de vinovăție, sancțiunea penală poate fi justificată ca expresie a caracterului personal al răspunderii și a respectului pentru demnitatea umană. În absența unei asemenea imputări, reacția penală riscă să se transforme într-un mecanism de constrângere obiectivă, incompatibil cu finalitatea normativă a dreptului penal.

Din perspectivă doctrinară, această exigență este explicată în mod clasic prin teoria finalității acțiunii, formulată de Hans Welzel, care fundamentează imputabilitatea penală pe vinovăție, înțeleasă ca legătură esențială dintre conduita umană, voința orientată spre scop și răspunderea penală [13]. Această construcție teoretică exclude reducerea răspunderii penale la simpla producere a unui rezultat și impune raportarea sancțiunii la capacitatea persoanei de a-și orienta conștient comportamentul conform normei juridice. Din această perspectivă, vinovăția apare ca un criteriu indispensabil al imputării, fără de care sancțiunea penală își pierde caracterul personal.

Într-o abordare convergentă, Valerian Cioclei analizează vinovăția în strânsă legătură cu politi-

ca penală și cu principiile fundamentale ale dreptului penal, evidențiind rolul acesteia ca limită esențială a exercițiului puterii punitive a statului. Vinovăția nu constituie doar un element constitutiv al infracțiunii, ci o garanție împotriva extinderii arbitrare a sancțiunilor penale, întrucât delimitează domeniul legitim al intervenției represive [14]. Această perspectivă explică de ce eficiența preventivă sau interesul public nu pot justifica, în absența imputării personale, aplicarea unei sancțiuni penale.

Aceste construcții doctrinare se regăsesc, într-o formă adaptată, în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, deși Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) [15] nu consacră în mod expres noțiunea de vinovăție. Curtea a dedus această exigență din interpretarea sistemică a articolelor 6 și 7 ale Convenției, conferindu-i statutul unei condiții indispensabile a angajării răspunderii penale în sens convențional.

Astfel, articolul 6 § 2 din Convenție [15], care garantează prezumția de nevinovăție, impune nu doar interdicția condamnării fără probarea vinovăției, ci și obligația pozitivă a instanțelor naționale de a stabili existența unei vinovății personale, întemeiate pe analiza conduitei concrete a persoanei acuzate. Din această perspectivă, prezumția de nevinovăție nu are doar o dimensiune procedurală, ci și una substanțială, întrucât exclude aplicarea unor sancțiuni cu caracter penal în absența unei imputări subiective efective.

În mod corelativ, articolul 7 din Convenție [15], care consacră principiul legalității incriminării și a sancțiunii, limitează domeniul de aplicare al pedepsei penale la situațiile în care există o imputare personală a faptei. Examinarea elementului psihic al infracțiunii constituie o componentă indispensabilă a procesului de individualizare a răspunderii penale, iar lipsa acestei examinări afectează însăși

legitimitatea sancțiunii aplicate. Prin urmare, articolul 7 nu se reduce la o garanție formală împotriva retroactivității, ci funcționează ca un filtru material al aplicării sancțiunilor penale.

Pe acest fundament normativ, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului a dezvoltat o poziție constant critică față de mecanismele de răspundere penală obiectivă, caracterizate prin aplicarea automată a unor sancțiuni cu natură penală, fără evaluarea vinovăției persoanei sancționate. Curtea a subliniat că simpla constatare a unei încălcări formale sau a producerii unui rezultat prejudiciabil nu este suficientă pentru angajarea răspunderii penale, în absența demonstrării imputabilității personale a faptei. Orice sistem sancționator care exclude analiza elementului subiectiv riscă să transforme sancțiunea penală într-un instrument disproporționat și arbitrar.

În acest sens, Curtea condiționează legitimitatea sancțiunii penale de existența unei vinovății personale, efectiv analizate de instanțele naționale, și impune statelor obligația pozitivă de a asigura un cadru normativ și jurisprudențial care să permită examinarea conduitei individuale a persoanei acuzate. Absența unei asemenea analize nu constituie o simplă deficiență procedurală, ci echivalează cu o încălcare a garanțiilor fundamentale ale Convenției și este incompatibilă cu principiile care guvernează dreptul penal european contemporan.

Jurisprudența CtEDO privind caracterul personal al răspunderii penale

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului a dezvoltat în mod constant un ansamblu coerent de exigențe care conferă principiului caracterului personal al răspunderii penale statutul unei garanții fundamentale a dreptului penal european. Prin interpretarea coroborată a articolelor 6 § 2 și 7 din Convenție, Curtea a statuat că nicio sancțiune

cu caracter penal nu poate fi aplicată fără stabilirea vinovăției personale a persoanei vizate și nici pentru fapta altei persoane, indiferent de calificarea formală a măsurii în dreptul intern.

Această jurisprudență se structurează în jurul a patru axe normative principale: delimitarea autonomă a noțiunilor de „acuzatie penală” și „sanctiune”; interdicția transmiterii vinovăției; calificarea confiscării ca sancțiune penală supusă cerinței vinovăției personale; interdicția sancționării întemeiate pe simple suspiciuni sau pe fapte pentru care a intervenit achitarea.

a. Caracterul autonom al noțiunilor de „acuzatie penală” și „sanctiune”

Configurarea principiului caracterului personal al răspunderii penale presupune, în primul rând, determinarea domeniului de aplicare al garanțiilor convenționale. În *cauza Engel și alții împotriva Țărilor de Jos (1976)*[16], Curtea a consacrat criteriile autonome de apreciere a existenței unei „acuzatii penale” în sensul art. 6 CEDO, respectiv calificarea juridică a faptei în dreptul intern, natura faptei și scopul sancțiunii și natura și gravitatea sancțiunii aplicabile.

Curtea a subliniat caracterul autonom al noțiunii de „acuzatii penale”, arătând că aplicabilitatea garanțiilor Convenției nu poate fi exclusă printr-o calificare formală dată de dreptul intern. Această jurisprudență constituie premisa esențială pentru protecția caracterului personal al răspunderii penale, întrucât permite Curții să extindă exigențele art. 6 și 7 CEDO asupra unor sancțiuni calificate ca administrative, fiscale sau civile, dar care, prin natura și finalitatea lor, prezintă un caracter punitiv. Din această jurisprudență rezultă că orice sancțiune cu caracter punitiv, în sens autonom convențional, atrage aplicabilitatea garanțiilor penale ale Convenției.

b. „Moștenirea vinovăției” ca incompatibilă cu Convenția

Un al doilea nucleu jurisprudențial privește situațiile în care sancțiuni cu caracter penal sunt aplicate unor persoane pentru fapte imputabile altor subiecți, în special în contextul decesului autorului presupusei infracțiuni. În *cauza A.P., M.P. și T.P. împotriva Elveției (1997)*[17], Curtea a examinat compatibilitatea cu art. 6 § 2 a aplicării unei amenzi fiscale cu caracter penal moștenitorilor unei persoane decedate pentru o presupusă evaziune fiscală comisă de aceasta.

Curtea a făcut o distincție clară între recuperarea creanțelor fiscale din masa succesorală și aplicarea unei sancțiuni penale moștenitorilor, calificând această din urmă situație drept incompatibilă cu prezumția de nevinovăție. Răspunderea penală nu supraviețuiește persoanei care a comis fapta, iar transmiterea vinovăției către moștenitori reprezintă o formă inadmisibilă de răspundere penală indirectă.

Aceeași orientare este consolidată în *cauza Lagardère împotriva Franței (2012)*[18], în care Curtea a constatat că stabilirea post-mortem a vinovăției unei persoane decedate, chiar în cadrul unei proceduri civile, atunci când produce efecte patrimoniale punitive asupra moștenitorilor, echivalează cu o declarare a vinovăției incompatibilă cu articolul 6 § 2 din Convenție.

Această jurisprudență confirmă faptul că principiul caracterului personal al răspunderii penale interzice nu doar sancționarea directă pentru fapta altei persoane, ci și orice mecanism indirect prin care consecințele punitive ale unei fapte penale sunt transferate asupra unor terți.

c. Confiscarea ca sancțiune penală și necesitatea stabilirii vinovăției personale

Un al treilea nucleu jurisprudențial relevant privește măsurile de confiscare, analizate de Curte

ca sancțiuni penale în sens autonom convențional. Noțiunea de „sancțiune” prevăzută de articolul 7 din Convenție are un caracter autonom, Curtea fiind îndreptățită să depășească calificările formale din dreptul intern pentru a aprecia natura reală a măsurii, în funcție de scopul său punitiv și de severitatea efectelor produse [19].

În *cauzele Sud Fondi împotriva Italiei* [20], *Varvara împotriva Italiei* [21] și *G.I.E.M. S.R.L. și alții împotriva Italiei* [22], Curtea a statuat că confiscarea cu caracter punitiv și descurajator constituie o sancțiune penală în sensul art. 7, indiferent de calificarea sa administrativă sau civilă în dreptul intern. Curtea a subliniat că aplicarea unei sancțiuni penale presupune existența unei legături psihice între persoana sancționată și fapta incriminată și că nimeni nu poate fi pedepsit pentru fapta altuia, calificând drept inadmisibilă orice formă de răspundere penală indirectă.

În *cauza Sud Fondi împotriva Italiei (2009)* [20], Curtea a examinat compatibilitatea cu articolul 7 din Convenție a unei măsuri de confiscare obligatorie a terenurilor și construcțiilor dispuse pentru parcelare ilegală, deși reclamanții fuseseră achitați în procedura penală pentru lipsa elementelor infracțiunii. Curtea a reținut că sancțiunea penală este incompatibilă cu situațiile în care lipsește conștiința și voința de a încălca legea penală și a calificat confiscarea aplicată automat, fără constatarea răspunderii penale individuale, drept arbitrară și contrară statului de drept.

În mod corelativ, în *cauza Varvara împotriva Italiei (2013)* [21], Curtea a considerat că dispunerea confiscării după intervenirea prescripției echivalează cu o pedepsire fără condamnare, iar în *cauza GIEM S.R.L. și alții împotriva Italiei (2018)* [22], Marea Cameră a exclus posibilitatea aplicării confiscării unor entități care nu au fost subiecte active ale infracțiunii sau părți în procedura penală.

Rezultă că aplicarea confiscării fără constatarea vinovăției personale nu reprezintă o simplă problemă de procedură penală, ci o încălcare autonomă a principiului legalității sancțiunilor și a caracterului personal al răspunderii penale, incompatibilă cu articolul 7 din Convenție.

d. Interdicția sancționării întemeiate pe simple suspiciuni sau pe fapte pentru care a intervenit achitarea

Jurisprudența CtEDO interzice aplicarea unor măsuri cu caracter punitiv întemeiate pe simple suspiciuni de vinovăție sau pe fapte pentru care persoana a fost definitiv achitată. În *cauza Geerings împotriva Țărilor de Jos (2007)* [23], Curtea a constatat încălcarea art. 6 § 2 ca urmare a dispunerii unei confiscări calculate inclusiv pe baza unor fapte pentru care reclamantul fusese achitat. Curtea a apreciat că o asemenea măsură presupune o constatare implicită a vinovăției personale, incompatibilă cu prezumția de nevinovăție. Deși confiscarea poate interveni, în anumite condiții, ca parte a procesului de individualizare a pedepsei, acest lucru este admisibil numai atunci când măsura se sprijină pe o condamnare penală și pe existența unor bunuri a căror proveniență ilicită este dovedită sau rezonabil prezumată.

Această cauză demonstrează că orice sancțiune cu caracter punitiv întemeiată pe simple suspiciuni sau pe fapte pentru care a intervenit achitarea este incompatibilă cu principiul caracterului personal al răspunderii penale și cu prezumția de nevinovăție.

Din analiza jurisprudenței CtEDO rezultă că principiul caracterului personal al răspunderii penale se configurează ca un standard convențional coerent, structurat în jurul următoarelor exigențe: aplicabilitatea autonomă a articolelor 6 și 7 oricărei sancțiuni cu caracter punitiv; necesitatea stabilirii prealabile a vinovăției personale; interdicția sancționării, directe sau indirecte, pentru fapta altei persoane și interdicția

sanționării întemeiate pe simple suspiciuni sau pe fapte pentru care a intervenit achitarea.

Prin aceste orientări, Curtea a consolidat caracterul personal al răspunderii penale ca exigență fundamentală a dreptului penal european și ca element structural al statului de drept. Executarea hotărârilor Curții demonstrează impactul concret al acestor standarde asupra ordinii juridice interne, atât prin măsuri individuale de reparare, cât și prin măsuri generale de armonizare a practicii judiciare naționale cu exigențele unui proces echitabil și ale imputării penale personale.

Concluzii

Analiza realizată confirmă faptul că vinovăția personală reprezintă fundamentul indispensabil al angajării răspunderii penale și condiția esențială a legitimității sancțiunii într-un stat de drept. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului a transformat acest principiu într-un standard convențional autonom, aplicabil oricărei sancțiuni cu caracter punitiv, indiferent de calificarea sa formală.

Din interpretarea articolelor 6 § 2 și 7 din Convenție rezultă că aplicarea unei sancțiuni penale este incompatibilă cu Convenția în absența stabilirii vinovăției personale sau în cazul sancționării, directe ori indirecte, pentru fapta altei persoane. În consecință, statele sunt obligate să își adapteze legislația și practica judiciară astfel încât orice măsură cu caracter punitiv să fie subordonată unei imputări penale individuale efective, în conformitate cu exigențele statului de drept.

Referințe bibliografice

1. ROBINSON, Paul H., DARLEY, John M. The Role of Deterrence in the Formulation of Criminal Law Rules: At Its Worst When Doing Its Best. *University of Pennsylvania Law Review*, vol. 144, nr. 3, 1995, p. 957–958,

disponibil: https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/view-content.cgi?article=1055&context=faculty_scholarship. (accesat: 02 decembrie 2025).

2. ЖУБРИН, Роман Владимирович. Личность преступника. *Вестник Университета прокуратуры Российской Федерации*, 2025, nr. 3 (107), p. 49–51.

3. Codul penal al Republicii Moldova. Cod nr. 985 din 18 aprilie 2002, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 72–74, art. 195, cu modificările și completările ulterioare.

4. Codul penal al Franței (Code pénal). Paris: Legifrance, disponibil: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719/, (accesat: 25 septembrie 2025).

5. Constituția Republicii Italiene, disponibil: https://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf. (accesat: 15 octombrie 2025).

6. Constituția Republicii Portugheze, disponibil: <https://www.parlamento.pt/sites/EN/Parliament/Documents/Constitution7th.pdf>. (accesat: 19 octombrie 2025).

7. Curtea Constituțională a Italiei, Hotărârea nr. 1 din 10 ianuarie 1997, disponibil: <https://giurcost.org/decisioni/1997/0001s-97.htm>. (accesat: 26 octombrie 2025).

8. Codul penal al României, Legea nr. 286 din 17 iulie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, nr. 510 din 24 iulie 2009, disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/304554>. (accesat 16 decembrie 2025).

9. Legea fundamentală a Republicii Federale Germania, disponibil: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gg/englisch_gg.html. (accesat: 29 octombrie 2025).

10. Codul penal al Germaniei, disponibil: <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/index.html>. (accesat: 29 octombrie 2025).

11. Curtea Constituțională Federală a Germaniei, Hotărârea din 25 octombrie 1966, dosar nr. 2 BvR 506/63, disponibil: <https://www.servat.unibe.ch/dfr/bv020323.html>. (accesat: 30 octombrie 2025).

12. Tribunalul Constituțional al Spaniei, Hotărârea BOE-T-1991-19354, disponibil: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-T-1991-19354>. (accesat: 02 decembrie 2025).

13. JESCHECK, Hans-Heinrich. The doctrine of mens rea in German criminal law — its historical background and present state. *The Comparative and International Law Journal of Southern Africa*, vol. 8, no. 1, Mar. 1975, pp. 112–120, disponibil: <https://www.jstor.org/stable/23905394>. (accesat: 17 decembrie 2025).

14. CIOCLEJ, Valerian. *Manual de criminologie*. Ediția a 9-a, revizuită și adăugită. București: Editura C.H. Beck, 2021. ISBN 978-606-18-1065-9.

15. Convenția Europeană a Drepturilor Omului. disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ron. (accesat: 10 septembrie 2025).

16. Cauza Engel și alții c. Țărilor de Jos, hotărârea din 8 iunie 1976, disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-57479%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-57479%22]). (accesat: 12 decembrie 2025).

17. Cauza A.P., M.P. și T.P. c. Elveției, hotărârea din 29 august 1997, disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-58178%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-58178%22]). (accesat: 13 decembrie 2025).

18. Cauza Lagardère c. Franței, hotărârea din 12 aprilie 2012, definitivă la 12 iulie 2012, disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-110305%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-110305%22]). (accesat: 11 decembrie 2025).

19. Cauza Welch c. Regatului Unit, hotărârea din 9 februarie 1995, disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/>

[eng#%22itemid%22:\[%22001-57927%22\]](eng#%22itemid%22:[%22001-57927%22]). (accesat: 14 decembrie 2025).

20. Cauza Sud Fondi S.R.L. și alții c. Italiei, hotărârea din 20 ianuarie 2009, definitivă la 20 aprilie 2009, disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-90753%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-90753%22]). (accesat: 10 decembrie 2025).

21. Cauza Varvara împotriva Italiei, hotărârea din 29 octombrie 2013, definitivă la 24 martie 2014, disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-128094%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-128094%22]). (accesat: 12 decembrie 2025).

22. Cauza G.I.E.M. S.R.L. și alții c. Italiei, hotărârea din 28 iunie 2018, disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-184525%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-184525%22]). (accesat: 15 decembrie 2025).

23. Cauza Geerings c. Țărilor de Jos, hotărârea din 1 martie 2007, definitivă la 1 iunie 2007, disponibil: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-79657%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-79657%22]). (accesat: 10 decembrie 2025).

24. Consiliul European, Comitetul Miniștrilor, Raport de acțiuni privind cauza Felix Guțu împotriva Republicii Moldova, reuniunea a 1443-a (septembrie 2022).

25. Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova, Recomandarea nr. 97 din 9 februarie 2017 privind aplicarea prevederilor Legii nr. 210 din 29 iulie 2016 referitoare la amnistie.